

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJELERİ KOORDİNASYON
BİRİMİ (PAUBAP)

BİLİMSEL ARAŞTIRMA
PROJESİ
SONUÇ RAPORU

PROJE NO : 2012 KRM 001
PROJE TİPİ : Kurumsal Altyapı
İLGİLİ BİRİM : Fen - Edebiyat
Fakültesi
PROJE ADI : Ayasuluk Tepesi ve St.
Jean Anıtı Kazısı Takip Kapısı Projesi

PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ :
Yrd. Doç. Dr. Mustafa BÜYÜKKOLANCI
(FEF)
ARAŞTIRMACILAR :
Yrd. Doç. Dr. Bahadır DUMAN (FEF)
Arş. Gör. Polat ULUSOY (FEF)
Öğr. Gör. Özlem AYTEK (FEF)

**T.C.
PAMUKKALE
ÜNİVERSİTESİ**

**BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJELERİ KOORDİNASYON
BİRİMİ (PAUBAP)**

BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJESİ SONUÇ RAPORU

PROJE NO : 2012 KRM 001
PROJE TİPİ : Kurumsal Altyapı
İLGİLİ BİRİM : Fen - Edebiyat
Fakültesi
PROJE ADI : Ayasuluk Tepesi ve
St. Jean Anıtı Kazısı Takip Kapısı
Projesi

PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ :
Yrd. Doç. Dr. Mustafa
BÜYÜKKOLANCI (FEF)
ARAŞTIRMACILAR :
Yrd. Doç. Dr. Bahadır DUMAN (FEF)
Arş. Gör. Polat ULUSOY (FEF)
Öğr. Gör. Özlem AYTEK (FEF)

DENİZLİ - 2013

**Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazısı Takip
Kapısı Projesi**

Proje No: 2012 KRM 001

Yrd. Doç. Dr. Mustafa BÜYÜKKOLANCI

OCAK 2013
DENİZLİ

BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJESİ ONAY SAYFASI

Yrd. Doç. Dr. Mustafa BÜYÜKKOLANCI yürütücülüğünde hazırlanan 2012 KRM 001 no.lu ve “**Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Takip Kapısı**” başlıklı **Kurumsal Altyapı Araştırma Projesi** Kesin Sonuç Raporu Pamukkale Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu'nun 10/01/2012 tarih ve 01 sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Latif ELÇİ
Koordinatör
.../.../2013

ÖNSÖZ

İzmir İli, Selçuk İlçe Merkezi'ndeki "Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazısı" 2007 yılından bu yana Bakanlar Kurulu kararı ile Pamukkale Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Mustafa BÜYÜKKOLANCI başkanlığında Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Pamukkale Üniversitesi'nin katkılarıyla yürütülmektedir.

Ayasuluk Tepesi, Antik Efes Kenti ile birlikte ilçenin, bölgenin ve Türkiye'nin önemli arkeolojik yerleşmelerinden biridir. Geçtiğimiz son 5 yıl içinde yapılan çalışmalar Ayasuluk Tepesi'nin en yüksek noktasındaki İç Kale' de yoğunlaşmıştır. Çalışmaları kazı ve restorasyon olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Kazı çalışmaları, gerek İç Kale, gerekse St. Jean Kilisesi çevresinde devam etmektedir.

Restorasyon çalışmaları ise İç Kale Batı Giriş Kapısı önü, Batı Sur Duvarları-Kuleleri ile Kale Camii'nde gerçekleştirilmiştir. Bu Restorasyon çalışmalarına Kültür ve Turizm Bakanlığı, TÜBİTAK ve Selçuk Belediyesi'nin büyük katkıları olmuştur. Yapılan bu çalışmalarla turizm açısından önemli bir ören yeri olan Ayasuluk Tepesi, İç Kalesi ziyarete açılabilir duruma gelmiştir.

Ören yerinin bir diğer önemli bölümü de yerli ve yabancı ziyaretçilerin ören yerine giriş yaptığı St. Jean Kilisesi Takip Kapısı'dır. Daha önceki yıllarda kısmen onarımı yapılan anıtsal giriş kapısında koruma ve Restorasyon yapılabilmesi için Röleve, Restitüsyon, Restorasyon ve Çevre Düzenlemesi projelerinin hazırlanması bir zorunluluktur. Ayrıca, Takip Kapısı ana girişi iç kısmındaki kemerde duvar resimlerinin izleri kısmen seçilebilmektedir. Bunların temizlenmesi amaçlanmıştır. Takip Kapısı, Röleve, Restitüsyon, Restorasyon ve Çevre Düzenlemesi Projesi'nin hazırlanması ve Kemerde yer alan fresklerin temizlenip ortaya çıkarılması, tamamlama, restorasyon ve koruma projeleri 2012 yılında Pamukkale Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
ÖZET	2
ABSTRACT	3
ŞEKİLLER DİZİNİ	4
1. GİRİŞ	5
1.1. AMAÇ	6
1.2. KONU – KAPSAM	7
2. AYASULUK TEPESİ VE ST. JEAN ANITI KAZISI	8
2.1. GENEL TARİHÇE	8
2.2. YAPILAR	9
2.2.1. St. Jean Kilisesi	9
2.2.2. Dış Kale Surları ve Takip Kapısı.....	11
2.2.3. Anıtsal Giriş	11
2.2.4. Piskoposluk Sarayı ve Büyük Sarnıç.....	11
2.2.5. İsa Bey Cami	12
2.2.6. Kale Köşkü ve Hamamı	12
2.3. KAZI VE RESTORASYON ÇALIŞMALARI	14
2.3.1. Kazı Çalışmaları	14
2.3.2. Restorasyon Çalışmaları	15
3. AYASULUK TEPESİ VE ST. JEAN ANITI KAZISI TAKİP KAPISI PROJESİ	16
3.1. Takip Kapısı ve Duvar Resimleri	16
3.2. Takip Kapısı Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projesi	18
3.3. Takip Kapısı Kemerlerindeki Duvar Resimlerinin Restorasyonu Projesi	19
4. SONUÇ	21
KAYNAKÇA	22
RESİMLER	24

ÖZET

Efes, Neolitik Dönem'den günümüze kadar kesintisiz bir yerleşim sürdürmektedir. Bizans Dönemi'nden (M.S. 6. Yüzyıl) itibaren kent, Ayasuluk Tepesi'ne taşınmıştır. Aydınoğulları (1304-1390) ve Erken Osmanlı dönemlerinde (1390-1600) yerleşimin merkezi olan Ayasuluk Tepesi'nin en önemli yapıları St. Jean Kilisesi, Ayasuluk Kalesi, İsa Bey Camii ve Takip Kapısı'dır.

Takip Kapısı, kiliseye ana sur ve Hacıların girişi olarak inşa edilmiştir. İki yanında kare planlı kuleler ve ortada kemerli giriş açıklığı ile bir anıt yapıdır.

Girişin iki yanındaki duvarlar ve kuleler farklı zamanlarda yapılmıştır. M.S. 5. veya 6. yüzyılda inşa edilmiş kare planlı iki kulenin arası açıktı. Daha sonra kuleler arasına dıştaki kabartmalar ve kemeri olmayan sade görünümlü bir giriş yapıldı.

MS 8. Yüzyıl'da Arap akınlarına karşı tüm kiliseyi saran sur duvarları inşa edilirken kapı tekrar ele alınmış ve kapıya adını veren (Takiyle ilgili) kabartmalar bu dönemde yerleştirilmiştir. Söz konusu kabartma levhaları 19. yüzyılda İngiltere'ye götürülmüş ve bugün Woborn Abbey Galeri'de sergilenmektedir. Efes'teki başka bir yapıdan getirilen bu kabartmalarda konu edilen Achilleus'un Hektor tarafından takibiyle ilgili mitolojik sahnelerle St. Pavlus' un Efes'teki yaşamı arasında benzerlik dolayısıyla kabartmalar bu kapı üzerine yerleştirilmiştir.

MS 8. Yüzyıl'da inşa edilen kapının içindeki kemerde şimdi çok az görülebilen İsa ve yedi havarisinin resmi (freski) vardır. Freskleri mimari evrelerin karşılaştırmalı kronolojisinden yola çıkarak, 8. yüzyıl ve sonrasına tarihlemek olasıdır. Ancak bu tarihleme çok erken bulan araştırmacılar vardır. Onlara göre resimli madalyonların kıvrım dallı çerçeve bezemesi 12. ve 13. yüzyıllardan itibaren çok sevilen bir bezemedir ve tarihleme konusunda fikir vermektedir. Bu freskler kapının büyük ve dini bir yapıya giriş sağladığını da göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Efes, St. Jean Kilisesi, Takip Kapısı, Fresk

ABSTRACT

Ephesos is settled continuously from Neolithic Period until today. The city was moved to Ayasuluk Hill in the Byzantium Period (6th c. A.D.). The Ayasuluk Hill was the center of the city in the Aydioğulları Emirate (1304-1390) and Early Ottoman Periods. The important monuments of these periods are the Church of St. Jean, Ayasuluk Hill, İsa Bey Mosque and the Gate of Persecution.

The Gate of Persecution was built as main entrance of fortification wall to leads to the church. It has square planned towers on two sides and arch span for entrance on the center.

Walls and towers were made in different time. There were two towers built in 5th or 6th c. A.D. and between them was open area. After that, the entrance that had simple appearance was built without reliefs and arch.

The Gate of Persecution was revised when the new fortification walls which surrounds the church area against Arabian raids in 8th c. A.D. Reliefs which gives its name to the entrance was placed at this period. The reliefs about Achilles were moved to the England in 19th century and display in Woborn Abbey Gallery. Reliefs were bring from another building and placed the above of the entrance because the mythological scene depicted on relief which was the persecution of Achilles by Hector was very similar with the life St. Paul in Ephesos.

There is fresco of the Jesus and his seven apostles' inner side of the arch, which is located at the entrance. Frescos can be date 8th c. A.D. or later due to comparative chronology of architectural phases. On the other hand, this dating is very early. According to them, the scroll branch frame decorations of medallions were very popular from 12th and 13th c. A.D. and this gives idea about dating of frescos. Frescos show that the entrance leads to the monumental and religious building. The inner courtyard of the persecution gate seems mostly the resting place of pilgrims and visitors (religious community).

Keywords: Ephesos, The Church of St John, The Gate of Persecution, Fresco

ŞEKİLLER DİZİNİ

- Resim 1: Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Kilisesi Yerleşim Planı**
- Resim 2: Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Kilisesi Hava Fotoğrafi**
- Resim 3: St. Jean Kilisesi Hava Fotoğrafi**
- Resim 4: Takip Kapısı, 1950lerden bir görünüm**
- Resim 5: Takip Kapısı Genel (2012)**
- Resim 6: Takip Kapısı, güneydoğudan (2012)**
- Resim 7: Takip Kapısı, Batı Kule (2012)**
- Resim 8: Takip Kapısı, Kuzey Cephe (2012)**
- Resim 9: Takip Kapısı, İç Görünüm (2012)**
- Resim 10: Takip Kapısı, Kuzey ve Güney Cephesi Restitüsyonları, 1. Dönem**
- Resim 11: Takip Kapısı, Kuzey ve Güney Cephesi Restitüsyonları, 2. Dönem**
- Resim 12: Takip Kapısı, Farklı kodlardaki Restitüsyonlar, 1. Dönem**
- Resim 13: Takip Kapısı, Farklı kodlardaki Restitüsyonlar, 2. Dönem**
- Resim 14: St. Jean Kilisesi Şapeli'nde yer alan freskler**
- Resim 15: Takip Kapısı Giriş Kemerindeki fresklerin bugünkü görünümü**
- Resim 16: Takip Kapısı Giriş Kemerdeki fresklerin olası çizimi**
- Resim 17: Takip Kapısı içine fresklerin temizliği için kurulan iskele (2012)**
- Resim 18: Takip Kapısı içine fresklerin temizliği için kurulan iskele (2012)**
- Resim 19: Takip Kapısı içine fresklerin temizliği için kurulan iskele (2012)**

1. GİRİŞ

Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Kilisesi Kazı ve Onarım çalışmaları 2007 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izni ile Efes kazılarında ayrı olarak Yrd. Doç. Dr. Mustafa Büyükkolancı Başkanlığı'ndaki Pamukkale Üniversitesi bilim ekibine verilmiştir. 2007 yılından bu yana Ayasuluk Kalesi ve St. Jean Kilisesi çevresinde kazı ve restorasyon çalışmaları yapılmaktadır.

Ayasuluk Kalesi içindeki kazı çalışmalarında İsa Bey'e ait olduğu düşünülen Bey Köşkü açığa çıkarılmış. Kale Camii çevresindeki konutlar, yollar ve sarnıçlarda kazı çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca, Ayasuluk Sur duvarlarının restorasyon çalışmaları TÜBİTAK projesi dahilinde Selçuk Belediyesi'nin de katkılarıyla 2011 yılı Aralık ayına kadar devam etmiştir.

St. Jean Kilisesi'nde ise Atrium'un (avlu) korkuluk levhaları yenilenmiş, Vaftizhane' de restorasyon çalışmaları yapılmış, St. Jean'ın Mezarı'nın yer aldığı alandaki mozaikleri yenilemek üzere proje hazırlanmıştır. Ayrıca GD Alan'da 2010 yılında sınırları ortaya çıkarılan büyük boyutlu Bizans Dönemi sarnıcını açığa çıkarmak üzere kazı çalışmaları da devam etmektedir. Sarnıç yıkıldıktan sonra burası Aydınoğulları ve Erken Osmanlı Dönemlerinde (1311 – 1480 yılları arası) ev ve işlik olarak kullanılmıştır.

Bilimsel bir nitelik taşıyan kazı çalışmalarının yanı sıra, Turizm'e yönelik olarak Koruma, Onarım ve Restorasyon çalışmaları da arkeolojinin önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Başkanlığımızdaki Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazısı'nda da bu önemin farkında olarak bilimsel kazı çalışmalarına ek olarak Koruma ve Restorasyon çalışmaları da sürdürülmektedir.

1.1. Amaç

Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Kilisesi'ni çevreleyen Orta Çağ sur duvarlarının güneydeki ana kapısı üzerinde eskiden var olan kabartmalardan dolayı "Takip Kapısı" olarak tanımlanmıştır. Her yıl yaklaşık 1 milyona yakın ziyaretçinin gezdiği St. Jean Kilisesi'nin ana girişi olan Takip Kapısı St. Jean ören yerinin önemli bir bölümüdür. Kapı ve yanındaki kulelerden oluşan yapı büyük bir görselliğe sahiptir. Yerli ve yabancıların ziyaretine açık olan ören yerine giriş Takip Kapısı'ndan geçilerek sağlanmaktadır. Takip Kapısı'nda 1960 ve 1980'li yıllarda kazı ve onarım çalışmaları yapılmıştır.

Projemizin ana hedefi 91.00 m. uzunluğunda ve 5.00 m. genişliğinde, iki kulesi ve bir girişi olan Takip Kapısı ve çevresinin Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon, Çevre Düzenlemesi Projelerinin hazırlanmasıdır.

Çalışmanın ikinci hedefi Haç Kilisesine ana girişi oluşturan kemerli kapının içinde kemerin tepe kısmında kararmış durumdaki duvar resimleri (freskler)'nin temizlenmesidir. En üstte kemerin tepe noktası boyunca, bezeme şeklinde bir kıvrık dal ağrı içinde, üç madalyonlu bir alan gözlenir. Bunların içinde büyük olasılıkla peygamber veya azizlerin tasvir edildiği üç haleli büst resmi yer alır. Bu dizinin iki yanındaki (aşağıdaki) geniş dikdörtgen şeklindeki resim alanlarında doğu ve batıya yönelik figürlü tasvirler içeren, yine karartı şeklinde belli olan iki alan vardır. Her iki yanda normal insan boyunda, ayakta durur pozisyonda cepheden gösterilmiş haleli azizler sıralanmıştır. Ortada İsa ve çevresinde yedi havarisini haleler içinde gösterildiği düşünülen fresklerin Restore edilip temizlenmeden, kim olduklarının ve resim içeriğinin yorumlanması mümkün değildir. Bu nedenden ötürü duvar resimlerinin temizlik, ortaya çıkarma, koruma ve restorasyon çalışmaları projemizin amaçlarından birini oluşturmaktadır. Diğer yandan duvar resminin bir yangın ya da olası başka bir nedenden ötürü kararmış olması restorasyon çalışmasının en büyük riskini oluşturmaktadır.

Farklı dönemlere ait kültür katmanları ve yaşam izlerini bir bütün ve birliktelik içinde, ziyaretçilere ve gelecek nesillere aktarmak, ayrıca değişik dönemlere ait taşınmaz ve taşınır kültürel değerlerimizi ortaya çıkarmak ve

tanıtımını yaparak kolay bir şekilde anlaşılmasını ve dolaşılmasını sağlamak projemizin amaçları arasındadır.

Sunulan proje ile ulaşılması amaçlanan hedefler şunlardır:

1. Takip kapısı ve Güney Sur Duvarlarının Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon, Çevre Düzenlemesi Projelerinin hazırlanması.
2. Proje doğrultusunda Takip Kapısı ve Güney Sur Duvarları çevresinde çevre düzenlemesinin yapılması
3. Restore edilecek anıtsal giriş kapısına ait fresklerin kente kazandıracığı görsel zenginlikten, bölgedeki turizm potansiyelinin değerlendirilmesi adına faydalanmak öncelikli hedeflerimizden bir diğeridir.

1.2. Konu - Kapsam

Bu projenin konusunu temelde St. Jean Kilisesi ve Ayasuluk Tepesi'nin ana girişi olan Takip Kapısı, Güney Sur Duvarları ve Takip Kapısı'nda yer alan duvar resimlerinin (fresk) bilimsel metotlar ışığında temizlik, ortaya çıkarma, koruma ve restorasyon çalışmaları oluşturmaktadır. Bu çalışmalar sonucunda tespit edilen verilerin bilim dünyasına ve kente gelen ziyaretçilere tanıtılması oluşturmaktadır. Bu bağlamda Takip Kapısı, Güney Sur Duvarları ve duvar resimlerinin günümüzden yüzyıllar öncesine ait tüm arkeolojik, tarihi, mimari, vb. özelliklerini sağlam bir zemine oturtturarak, yapının hem bilimsel açıdan incelenmesi hem de turizme kazandırılması çalışmamızın temel unsurlarıdır. Başta arkeoloji olmak üzere, sanat tarihi, mühendislik ve mimarlık, restorasyon gibi birçok disiplinden çeşitli uzmanların dahil olduğu bir ekip ile çok yönlü çalışmalar yapılacaktır.

Alan çalışmaları sonrasında elde edilen tüm bulgular uzmanlar tarafınca ayrı ayrı değerlendirilecek ve mutlak bir sonuca varıldıktan sonra bilim dünyasına sunulacaktır. Sonuç olarak Proje, sadece Selçuk/Ephesos, Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı için değil tüm bölge için önemli bir çalışma olacaktır.

2. AYASULUK TEPESİ VE ST. JEAN ANITI KAZISI

2.1. Genel Tarihçe

İzmir İli, Selçuk İlçe merkezinde yer alan ve uzun yıllar Efes Antik Kenti'nin son kurulduğu yer olarak bilinen Ayasuluk Tepesi'nde 1990 yılından beri Efes Müzesi Müdürlüğü'nce yapılan kazılar Efes'in tarihini tamamen değiştirmiştir. Böylece M.Ö. 1050 yıllarında Yunanlı kolonistler tarafından kurulduğu varsayılan Efes'in çok daha önce İlk Tunç Çağı'nda (MÖ 3000) kurulduğu ve Ayasuluk Tepesi'nin İlk Efes yerleşmelerinden biri olduğu anlaşılmıştır. Hitit İmparatorluk Dönemi'nde Batı Anadolu'da onlara yarı bağımlı Arzawa-Mira Krallığı'nın başkenti olan APASAS'ın da Ayasuluk Tepesi (I. Efes) olduğu yeni buluntularla kesinleşmiş gibidir¹.

MÖ 1500-1100 yılları arasında Efes çevresindeki en önemli yerleşim yerinin Ayasuluk Tepesi'ndeki kent veya kale olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Efes çevresinde bu döneme ilişkin buluntular şimdilik yoğun olarak burada ve bu yerleşmeye bağlı kült yeri olan Artemis Tapınağı'nda çıkmıştır.

Sonuç olarak: Prehistorik Dönem'den itibaren yerleşim yeri olan Ayasuluk Tepesi, Arzawa-Mira krallığı Dönemi'nde Apasas, daha sonra Ephesos adıyla anılıyordu. Lydia Kralı Kroisos Efes'i alıncaya kadar (MÖ 560) anakent konumundaydı. Kroisos'un zorlamasıyla Artemis Tapınağı çevresindeki yeni yerine taşınan II. Efes daha sonra buradaki limanın dolmasıyla tekrar yer değiştirmiştir. Büyük İskender'in generallerinden Lysimakhos tarafından M.Ö. 300 yıllarında kurulan Helenistik kent (III. Efes) Roma Çağı'nda Asia Eyaleti'nin başkenti durumuna gelmiştir. Erken Bizans Çağı'nda gerileme sürecine girmiş ve MS 7. yüzyılda limanın kullanılmaz hale gelmesiyle tekrar yer değiştirmiştir. Bundan sonra artık kent (IV. Efes); eski yerinde I. Efes'in kurulduğu yerde Ayasuluk Tepesi'ndedir. Çünkü Ayasuluk Tepesi St. Jean Bazilikası'nın yapımı ile yeniden önem kazanmıştır.

¹ Büyükkolancı, 2008: 42-43,54.

2.2. Yapılar

Ayasuluk Tepesi Tunç Çağlarından Osmanlı Dönemi ortalarına kadar kesintisiz yerleşim görmüştür. Tepe özellikle Bizans Dönemiyle birlikte bölgenin merkezi konumuna gelmiş ve bu özelliğini Aydınoğulları Beyliği ve kısmen de olsa Erken Osmanlı İmparatorluğu döneminde de sürdürmüştür. Bizans Dönemi'nden itibaren yerleşimin merkezi konumu haline gelen Ayasuluk Tepesi'nde bu dönemde yoğun bir imar faaliyeti yaşanmıştır. St. Jean Bazilikası yeniden inşa edilmiş, manastır², piskoposluk sarayı gibi yapılar yapılmış ve tepenin etrafı Arap tehditlerine karşı surlarla çevrilmiştir. Ayrıca, Tepe ve Kiliseye ulaşmak için anıtsal bir giriş kapısı inşa edilmiştir (Resim 1-2).

Ayasuluk İç Kalesi ve dış sur duvarları Bizans Döneminde inşa edilmiş olmalıdır. Beylikler Dönemi'nde bir dönem Aydınoğulları Beyliğinin başkenti olan Selçuk'ta İç Kale sur duvarları güçlendirilerek Beyliğin merkezi bu kale olmuştur. İç Kale'de Kale Camii, Bey Köşkü, Kale Hamam, yaşama alanları, sarnıçlar gibi anıtsal yapılar inşa edilerek yerleşimin merkezi durumuna gelmiştir. Ayrıca 1375 yıllarında Ayasuluk Tepesi'nin güneybatı yamacına yapılan İsa Bey Camii de Aydınoğulları Beyliği'nin gücünü ortaya koymaktadır.

Ayasuluk Tepesi'ndeki bazı yapılara kısaca bakılacak olursa;

2.2.1. St. Jean Kilisesi

Ayasuluk Tepesi'nin güney bölümünü kaplayan St. Jean Bazilikası'nın tarihi Roma Çağı'na kadar inmektedir. M.S. 2. yüzyıl başında ortaya çıkan bir Hıristiyan inancına göre Efesli Yuhanna (St. Jean Theologos- İncilci Aziz Yahya) aynı zamanda İsa'nın en genç havarisi, İncil'in ve Apokalypse'nin yazarıdır. St. Jean Efes'te ölümünden sonra Ayasuluk Tepesi'nin güney yamacına gömülmüştür. Önce kendisi için basit bir mezar anıtı yapılmış ve bu mezarın üzerine MS 5. yüzyılda ahşap çatılı bir bazilika inşa edilmiştir. MS 6. yüzyıl başındaki depremlerde kullanılamaz duruma gelen bazilikanın yerine İmparator Jüstinyanus ve karısı Theodora (527-565) tarafından haç planlı, kubbeli yeni bir bazilika yaptırılmıştır. Efes halkının MS 7. yüzyıldan sonra

² Büyükkolancı, 1998: 26-27.

Ayasuluk'a taşınması ile St. Jean Bazilikası Efes'teki eski Piskoposluk Kilisesi'nin yerini almıştır (Resim 3).

Takip Kapısı ile bazilika arasında yer alan üç kemerli anıtsal kapının her bir kemeri dört paye tarafından taşınıyordu. Justinianus Dönemi öncesinde inşa edilen bazilikaya ait olan bu anıtsal kapı haç kiliselerinin avlularına açılan ve Roma Çağı özelliklerini devam ettiren bir yapı türüdür.

St. Jean Bazilikası, Bizans Mimarisi'nde büyüklüğü, haç şeklindeki planı ve kubbeli oluşuyla özel bir yere sahiptir. Bugün oldukça alçak kalabilmiş olan mermer hatıllı dış duvarları tuğla ve harç kullanılarak inşa edilmiştir. Çok sayıda pencere ve kapıya sahip cephelerin sıvalı olduğu kabul edilmektedir.

Bazilikaya batı yandaki büyük narteks kapısından girilir. Giriş Holü olarak da tanımlanan Narteks'ten orta ve yan neflere açılan beş kapı vardır. Narteks üst örtüsünün, beş küçük kubbe veya atrium'a doğru eğimli düz bir çatı olduğu kabul edilmektedir.

Haç Kilisesi'nin uzunluğu atriumla beraber 130 m. dir. Haç planlı yapının üzeri altı kubbe ile örtülmüştür. Bunlardan merkezde mezar alanının üzerindeki kubbe diğerlerinde daha büyük ve yüksektir. Bu kubbeler alt kısmı mermer, üst kısmı tuğla ile inşa edilen payeler (dört tanesi bir kubbeyi taşır) tarafından taşınıyordu.

Ion düzenli ve impostlu sütun başlıklarında İmparator Justinianus ve karısı Theodora'nın monogramları işlenmiştir. Bunlar bazilikanın tümü veya en azından nefler kısmının İmparatorun yardımlarıyla M.S. 527-565 yılları arasında yaptırıldığını göstermektedir. Şayet sadece neflerin yapımı söz konusuysa bunun M.S. 557 depreminden sonra gerçekleştiği söylenebilir.

Orta nefte, bema kısmının önünde, bema ile ambon arasındaki yükseltilmiş ambon yolu kısmen restore edilmiştir. Tabanı renkli mermerle kaplanmış olan bemanın merkezi kısmındaki dört adet burma yivli küçük sütun Kiborion'a aittir. Bunun altındaki Kript'a da, eski kazılar sırasında üç mezar yapısı bulunmuştur. Bunlardan ortadaki mezarın St. Jean'a (Aziz Yuhanna) ait olduğu kabul edilmektedir. Ancak mezarda kazılar sırasında hiçbir kalıntı bulunmamıştır. Zaten bunların 13. yüzyıldan itibaren boş olduğu ve kutsal kalıntıların daha önce İstanbul'daki Havariun Kilisesi'ne taşındığı bilinmektedir.

Bema'yı çevreleyen sütunlar ve süslü arşitravlar Orta Bizans Çağı'na (10-12. yüzyıl) aittir. Bunlar ve syntronon 1980' li yıllarda restore edilmiştir.

St. Jean Kilisesine dahil olarak Şapel, Hazine Dairesi, Vaftizhane ve Atrium gibi yapılar mevcuttur (Resim 14).

2.2.2. Dış Kale Surları ve Takip Kapısı

St. Jean Haç Kilisesi'ni kuşatan yaklaşık 1 km'lik sur duvarları iç ve dış surlar şeklinde iki bölümlüdür. 20 kule ile desteklenen dış surlar ve kapılarda yapı malzemesi olarak Efes ve Artemis Tapınağı'ndan getirilen devşirme malzemeler kullanılmıştır. Surların doğu, batı ve güneyinde üç ana girişi vardır. Girişler içinde en sağlam kalabileni güneydeki "Takip Kapısı" olarak adlandırılan ana kapıdır.

Takip Kapısı, iki yanında kare planlı kuleler ve ortada kemerli bir giriş sahiptir. Kemerin üst kısmında Erosların kabartma olarak işlendiği bir lahit yüzü yer almaktadır. 1800'lü yıllarda bunun yanında Odysseus'un Akhileos'u tanımasını anlatan kaçan genç kızlar ve silahlı adamların betimlendiği başka kabartmalar da vardı ki bunlar 1852 yıllarında İngiltere'ye götürülmüş ve Woborn Abbey Galerisi'nde sergilenmektedir. Bu kabartmaları yerinde gören Avrupalı gezginler bezemeleri yanlış yorumlanmış ve kapıya "Takip Kapısı" adını vermişlerdir (Resim 4-9).

2.2.3. Anıtsal Giriş

Takip Kapısı ile Aziz Yuhanna Kilisesi arasındaki dört ayaklı ve üç kemerli anıtsal giriş doğrudan Aziz Yuhanna'nın mezarına yöneliktir. Olasılıkla mezar anıtı ile birlikte inşa edilen anıtsal yapı, kilisenin hac kilisesi olduğunu belgelercesine Rom Çağı özelliği olan anıt kapı (tak) özelliği taşımaktadır.

2.2.4. Piskoposluk Sarayı ve Büyük Sarnıç

Antik kaynaklara göre Efes Piskoposluk merkezi ve sarayı M.S. 7. yüzyılda (III. Efes'ten IV. Efes'e geçiş döneminde) taşınmıştır. St. Jean Kilisesi çevresinde yapılan araştırmalar, sarayın büyük olasılıkla kilisenin güneydoğusunda olabileceğini göstermiştir. Bu alanda in-situ olarak tespit

edilen sütun sırası olasılıkla sarayın avlusuna ait olabilir. Sarayın üstü Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde de kullanılmıştır.

Olası Piskoposluk sarayının güneyi ve Ayasuluk dış surlarının güneydoğu köşesinde 25.80 x 27.20 m. ölçülerinde büyük bir Bizans Dönemi sarnıcı yer almaktadır. Sarnıcın üzeri 9 kubbe ile örtülmüştür ancak olasılıkla M.S. 11. yüzyılda yıkılan sarnıcın olduğu alanda Beylikler ve Erken Osmanlı dönemlerinde yerleşim devam etmiştir. Büyük Sarnıcın batısında iki küçük sarnıç ve bir dizi yapı topluluğu açığa çıkarılmıştır³.

2.2.5. İsa Bey Cami

İsa Bey Camii, Artemis Tapınağı ile St. Jean Kilisesi arasında manastırın hemen güneydoğusunda yer almaktadır. 1375 yılında Aydınolu İsa Bey tarafından Mimar Şamlı Ali ibn-el Dımışki'ye yaptırılmıştır. Simetrik olmayan kareye yakın bir plana sahip caminin iki giriş kapısı batı ve doğu tarafındadır. Ayrıca kuzeyde bir kapı yer almaktadır. Ana giriş kapısı batıdaki taş kapı yazılar ve geometrik şekillerle süslüdür. Taç kapı üzerindeki yazıtta Mehmet oğlu İsa Bey ve mimar Dımışık'lı oğlu Ali'nin adları okunabilmektedir. Kuzeyde ortasında şadırvan yer alan revaklı avlu yer alır. Caminin doğu ve batı kapısının üstünde yükselen iki minareden birisi tamamen, diğerinin ise şerefeden yukarısı 16. yüzyılda gelen depremlerde yıkılmıştır. Aynı depremlerde caminin çatıları da yıkılmıştır. 1975 yılında yaptırılan iyileştirme çalışmaları ile tekrar ibadete açılmıştır.

2.2.6. Kale Köşkü ve Hamamı

2009 yılı kazılarında ortaya çıkan köşkün genel ölçüleri dıştan 11.00 x 10.20 m'dir. Kuzey duvarı 4.00 m. kadar sağlam kalabilmiş, yaklaşık kare planlıdır⁴.

Yapının en ilginç bölümleri bu yapı için mermerden yapılan Doğu ve Güney kapılarıdır. Bu kapıların mermer söveleri çok iyi durumda günümüze kadar gelebilmişlerdir. Kapı söveleri üzerindeki silmeler oldukça iyi durumda kalabilmiştir. Doğu Kapısı'ndaki silme ve alttaki düğüm motifinin tam benzeri

³ Büyükkolancı, 2012a: 569-571; Büyükkolancı, 2012b: 170-172.

⁴ Büyükkolancı, 2010a: 135-136; Büyükkolancı, 2010b: 145-146; Büyükkolancı, 2011: 83-84.

İsa Bey Camii'nin şimdi bozuk durumdaki Doğu Girişinde işlenmiştir. Bu sebeple Kale Köşkü'nün İsa Bey Camii ile çağdaş olduğu ve aynı mimarlar tarafından inşa edildiği düşünülmektedir⁵.

İç Kale'de büyük olasılıkla Bey Köşkü olarak inşa edilmiş olan bu yapı 1425 yılından sonra Erken Osmanlı Dönemi'nde Dizdar (Kale Komutanı) Köşkü olarak kullanılmış olabilir. Bu yapıyı 1670 yılında Ayasuluğ'u ziyaret eden İngiliz Gezgin John Covel'in gravüründe görebiliyoruz. Gravürde solda İsa Bey Camii, İç Kale'nin merkezinde kubbesi ve minaresi ile Kale Camii ve bunun batısında surlardan daha yüksek çizilen bir yapı daha yer alır ki bu bizim 2009 yılında bulduğumuz Kale köşkü olmalıdır⁶.

Ayrıca İç Kale'de Bizans ve Türk Dönemi sarnıçları, evler, Kale Camii gibi yapılar bulunmaktadır⁷.

⁵ Büyükkolancı, 2012a: 566.

⁶ Büyükkolancı, 2012b: 120-121.

⁷ Büyükkolancı, 2009: 224-225; Büyükkolancı, 2010: 132-134.

2.3. Kazı ve Restorasyon Çalışmaları

Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazısı, İki ana çalışmadan oluşmaktadır:

Kazı Çalışmaları

Restorasyon Çalışmaları

2.3.1. Kazı Çalışmaları

2007 yılından bu yana devam eden kazı çalışmalarında Tunç Çağı'ndan Osmanlı Dönemi içlerine kadar bir çok farklı sektörde kazı çalışmaları yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir.

Kazı Çalışmaları İç Kale ve St. Jean Kilisesi ve çevresi olmak üzere iki alanda devam etmektedir.

İç Kale'de güney teras evleri, yaş döşemeli yol, kale köşkü ve çevresi, kale hamamı, batı sur duvarları, batı sarnıçları gibi yapılarda kazı çalışması yapılmıştır.

St. Jean çevresinde ise, kilisenin güneybatısında olduğu düşünülen Piskoposluk Sarayı'nı bulmak üzere kazı çalışmaları 2010 yılında başlamış ve bu alanda Bizans Dönemi'ne ait anıtsal bir sarnıç ve onun batısında ufak bir sarnıç ve diğer yapılar açığa çıkarılmıştır. Bu alanda sarnıç yıkıldıktan sonra Aydınoğulları ve Osmanlı dönemlerinde konut ve işlik yapıları yer almaktadır. Bu alanın kazıları gelecek yıllarda da devam edecektir.

2.3.2. Restorasyon Çalışmaları

“Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazısı” ağırlıklı olarak restorasyon çalışmalarına yoğunluk vermektedir. Bu amaç kapsamında, kazı 2007-2012 ve 2012-2017 yılı hedeflerinde de altı çizildiği üzere özellikle Ayasuluk İç Kalesi’ni 2013 yılı ilk yarısında ziyarete açmak vardır. Bu hedef doğrultusunda yıkılma durumunda olan Ayasuluk İç Kalesi Sur Duvarları Kültür ve Turizm Bakanlığı, TÜBİTAK ve Selçuk Belediyesi’nin büyük destekleriyle onarılmıştır. Onarım çalışmaları, kuzeye doğru devam eden Batı Sur Duvarları, Batı Girişi, Kuleler, Kuzey Sur Duvarları’nın bir bölümü ve Güney Sur Duvarlarındaki görkemli kulede sürdürülmüştür. Ayrıca Kale Camii, taş döşemeli yol, Kale Köşkü gibi alanlarda da koruma ve onarım çalışmaları yapılmıştır. Böylece uzun yıllardır yerli ve yabancı turist ziyaretine kapalı olan Ayasuluk İç Kalesi onarımlar sayesinde gezmeye uygun bir alan haline gelerek ziyarete açılacak duruma gelmiştir⁸.

⁸ Büyükkolancı, 1999: 312-320; Büyükkolancı, 2012a: 572-574; Büyükkolancı, 2012b: 172-173.

3. AYASULUK TEPESİ VE ST. JEAN ANITI KAZISI TAKİP KAPISI PROJESİ

3.1. Takip Kapısı ve Duvar Resimleri

Ayasuluk Tepesi güneyinde yer alan Takip Kapısı, Aziz Yuhanna Kilise alanının ve dış surların ana girişidir. Bu girişe güneydeki mermer döşemeli rampa ile ulaşılır. İki yanında kare planlı kuleler ve ortada kemerli ana giriş açıklığı vardır.

Ön cephede girişin iki yanındaki duvarlar ve kuleler farklı zamanlarda yapılmıştır. Burada önce (MS 5. veya 6. yüzyılda) kare planlı ve mazgallı iki kule vardı ve kulelerin arası açıktı. Daha sonra kuleler arasına dıştaki kabartmalar ve kemeri olmayan sade görünümlü bir giriş kapısı yapılmıştır.

MS 7. ve 8. yüzyıllarda Sasani ve Arap akınlarına karşı tüm kiliseyi saran yeni sur duvarları inşa edilirken kapı tekrar ele alınmıştır. Öncelikle iki yandaki kare planlı kuleler yeni tip beşgen kule haline getirilmiş yani ön cephesi sivri olan ve doğu cephede benzerleri görülen kuleler haline getirilmiştir. Kapı üzerindeki kemerin aslı ve kapıya adını veren kabartmalar bu dönemde yerleştirilmiştir.

Dış cephede kemerin üst kısmında kıvrık dallarla bezenmiş bir friz ve bunun da üzerinde Eros kabartmalı bir lahdin ön ve yan yüzünden bir bölümü görülmektedir. Eskiden bunun yanında duran Achilleus'la ilgili kabartma levhaları 19. yüzyılda İngiltere'ye götürülmüş ve bugün Woborn Abbey Galeri'de sergilenmektedir. Efes'teki başka bir yapıdan getirilen bu kabartmalarda konu edilen Achilleus'un Hektor tarafından takibiyle ilgili mitolojik sahnelerle St. Pavlus'un Efes'teki yaşamı arasında benzerlik dolayısıyla kabartmalar kapı üzerine yerleştirilmiş olabilir.

İçteki üç gözlü anıtsal girişin orta girişine ait kemer de buradan sökülerek takip kapısında kullanılmış olmalıdır. Bu kemerden 1990 yılına kadar ancak bir blok kalabilmişti. Daha sonraki yıllarda yapılan restorasyon çalışmalarında kemer aslına uygun olarak yeniden yapılmıştır.

Haç Kilisesine ana girişi oluşturan Takip Kapısı'nın kemerli bölümü içinde kemerin tepe kısmında kararmış durumda duvar resimleri (freskler) vardır. Bunlar zaman içinde çeşitli tesirlerle oldukça kararmıştır. Burada çok az belli olan resim alanları ve figürler vardır (Resim 15).

En üstte kemerin tepe noktası boyunca, bezeme şeklinde bir kıvrık dal ağı içinde, üç madalyonlu bir alan gözlenir. Bunların içinde büyük olasılıkla peygamber veya azizlerin tasvir edildiği üç haleli büst resmi yer alır (Resim 16).

Bu dizinin iki yanındaki (aşağıdaki) geniş dikdörtgen şeklindeki resim alanlarında doğu ve batıya yönelik figürlü tasvirler içeren, yine karartı şeklinde belli olan iki alan vardır.

Her iki yanda normal insan boyunda, ayakta durur pozisyonda cepheden gösterilmiş haleli azizler sıralanmıştır.

Restore edilip temizlenmeden, kim olduklarının ve resim içeriğinin yorumlanması mümkün değildir. Mimari evrelerin karşılaştırmalı kronolojisi sayesinde, MS 8. yüzyıldan itibaren bir tarihleme olasıdır.

Takip Kapısı Projesi iki ana bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilki Kapı ve çevresinin Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projesidir. İkincisi ise Takip Kapısı Ana Giriş Kapısı içindeki kemerlerde yer alan duvar resimlerinin temizlik restorasyonu projesidir.

3.2. Takip Kapısı Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projesi

Arkeolojik Sit Alanlarında Koruma ve Onarım çalışması yapılabilmesi için Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'ndan izin alınması bir zorunluluktur. Söz konusu izin olmadan restorasyona dair herhangi bir çalışma yapmak mümkün değildir. Yukarıda bahsedilen İç Kale Sur Duvarları onarımları için İzmir II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'ndan gerekli izinler alınmıştır (Batı Sur Duvarları için 13.05.2010 tarih ve 5762 sayılı karar; Kuzey, Güney, Doğu ve İç Kale Yapıları için ise 07.06.2012 tarih ve 979 sayılı karar).

Söz konusu iznin alınabilmesi için alanında uzman bir mimarlık firması tarafından onarım yapılması planlanan yapı ya da yapılar için Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon (RRR) Projesi hazırlanması ve bu projenin Koruma Kurulu tarafından onaylanması gerekmektedir. Onaylanma aşamasından sonra söz konusu yapı ya da yapılarda restorasyon çalışmaları yapılabilmektedir.

Bir mimarlık firmasına RRR Projesi hazırlatmak maliyeti son derece yüksek bir işlemdir. Böylesi bir meblağı kazı bütçesiyle karşılamak mümkün değildir. Ayasuluk İç Kalesi, Batı Sur Duvarları RRR Projesi TÜBİTAK Projesi bütçesiyle; Kuzey, Doğu ve Güney Sur Duvarları RRR Projesi ise Selçuk Belediyesi tarafından bir mimarlık firmasına hazırlatılmıştır.

Kazı hedeflerimiz arasında İç Kale'ye ek olarak şu an ziyarete açık olan St. Jean Kilisesi ve Takip Kapısı'nda yakın dönemde restorasyon ve çevre düzenlemeleri yapabilmek için RRR Projeleri hazırlanması gereklidir.

Pamukkale Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri tarafından 2012 yılı başında kabul edilen 50.000 TL bütçeli 2012KRM001 Numaralı "Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazısı Takip Kapısı Projesi" adlı proje ile Takip Kapısı'nın RRR Projesi Yüksek Mimar – Restoratör Uzman S. Semra EMEK (Asmira Mimarlık Bürosu) tarafından hazırlanmış 12.12.2012 tarihinde İzmir II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'na sunulmuştur (Resim 10-14).

RRR Projesinin ilerleme aşamalarından bahsedilecek olursa;

Öncelikle Takip Kapısı, her iki yanındaki kuleler ve sur duvarlarının elde olan solid röleve çizimleri arkeologlar ile birlikte kontrol edilerek, projenin ne şekilde ilerleyeceği üzerine fikir alış-verişinde bulunulmuş ve görüş birliğine varılmıştır.

Ardından firmanın mimar ve teknik elemanları araziye gelerek Total Station ile birkaç gün boyunca gerekli nokta ve ölçüleri almışlar ve bu verileri AutoCad programında işleyerek Kuzey, Güney cepheleri ve üstten planlarını çıkartmışlardır. Bu planları daha sonra Koruma Kuruluna sunulacak şekilde tekrardan elden geçirerek projeyi hazır hale getirmişlerdir.

3.3. Takip Kapısı Kemerlerindeki Duvar Resimlerinin Restorasyonu Projesi

Gerek Ephesos antik kenti gerekse Ayasuluk Tepesi'nin güney yamaçlarında yer alan yapılarda Roma Döneminden⁹ Bizans Dönemi içlerine kadar duvar resimleri sevilerek kullanılmışlardır.

Yukarıda bahsedilen duvar resimleri zamanla bir çok nedenden ötürü yoğun tahribata uğramıştır. Uzmanları tarafından dikkatli incelendiğinde anlaşılabilen ve yorumlanabilen duvar resimlerinin temizlenip, tamamlaması ve dış etkenlere karşı koruması yapılması çok önemlidir. Ören yerinin tam girişinde yer alan duvar resimlerinin restorasyonunu yapmak Anadolu Kültür Mirası için önemli adımlardan biridir.

2012 yılında Kazı Başkanlığı olarak Pamukkale Üniversitesi Rektörlüğü'ne Takip Kapısı'nın fresklerinin temizlenmesi için hizmet alımını içeren Kurumsal proje isteğimiz olumlu karşılanmıştır. Bununla ilgili olarak 20.000 TL'lik ödeneğimizi kullanmak üzere çeşitli restorasyon firmalarıyla ilişki kurulmuştur. Kemer altına yaptığımız ahşap iskele yardımıyla yapılan farklı denemeler olumlu sonuç vermemiş ve arzulanan hizmet alımı

⁹ Aslında çok sınırlı sayıda ve herhangi bir yapıyla ilişkili olmasa da az sayıda duvar resmi de Helenistik Dönem duvar resimleri de bulunmaktadır. (bkz. Zimmermann et.al: 2011, s. 31-32, fig. 32), Roma Döneminde ise Teras evlerde bulunan duvar resimleri muazzamdır (bkz. Zimmermann et.al: 2011, s. 35)

gerçekleşmemiştir. Ancak temizlik için gelecek yıllarda arayışlara devam edilecektir.

Görüşülen gerek yerli gerekse yabancı firmalar fresk üzerindeki küçük alanlarda kimyasal maddelerle çok sayıda deneme yapmışlardır (Resim 17-19). Firmaların tümü yapılacak her işlemin duvar resminin kendisine de zarar verme ihtimali olduğunu vurgulamıştır. Duvar resimlerini en azından var olan durumuyla koruyabilmek adına herhangi bir işlem yapılmamıştır. Gelecek yıllarda bu konularda geliştirilecek yeni teknikler ve yeni keşfedilecek temizlik malzemeleri belki olumlu sonuçlar alınmasını sağlayabilecektir.

4. SONUÇ

Sonuç olarak iki aşamalı olarak hayata geçirilmesi planlanan projenin ilk bölümü olan Takip Kapısı'nın Röleve, Restitüsyon, Restorasyon (RRR) ve Çevre Düzenlemesi projesinin RRR bölümü bir mimarlık firması ile birlikte hazırlanarak 12.12.2012 tarihinde İzmir II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'na sunulmuştur. Bölge Kurulu'ndan gelecek cevaba göre Projenin Çevre Düzenlemesi aşamasına geçilecektir. Bilimsel Araştırma Projesi kapsamındaki haliyle RRR projesinin hazırlanması başarılı olmuştur. İlerleyen dönemlerde hazırlanan projeden yola çıkarak gerekli Restorasyon ve gerekli alanlarda Çevre Düzenlemesi çalışmaları gerçekleştirilecektir.

Projenin ikinci bölümü Takip Kapısı kemer bölümünde bulunan fresklerin (duvar resmi) restorasyon ve koruma projesidir. Fresklerin ortaya çıkarılması, restorasyonu ve korumasını yapması için birkaç Restorasyon firmasıyla görülmüştür. Söz konusu firmalar, yerinde inceleme ve denemeler yapmışlar ve söz konusu duvar resimlerinin ortaya çıkmasının zor olacağını, herhangi bir müdahalede zarar verme riskinin bulunduğunu vurgulamışlardır. Bundan dolayı proje kapsamında ayrılan 20.000 TL kullanılmamıştır.

KAYNAKÇA

BÜYÜKKOLANCI M., *Ayasuluk Tepesi Batı Yamacındaki Manastır*, Arkeoloji ve Sanat, 92, 26-27, (1998).

BÜYÜKKOLANCI M., *Excavation, Restoration and Conservation at the Church of St. John in Ephesus/Selçuk, 1974-1998*, VII. Simposio di Efesosu S. Giovanni Apostolo Turchia, La Chelesa e la sua Storia, 13, 312-326, (1999).

BÜYÜKKOLANCI M., *St. Jean, Hayatı ve Anıtı*, (2001).

BÜYÜKKOLANCI M., Selçuk Ayasuluk Tepesi (Eski Efes) “Apasas” mı?, Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz Geç Tunç Çağı Kültürleri Üzerine Yeni Araştırmalar, eds: Erkanal – Öktü A., Günel S., Deniz U., Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, (2008), Pp: 41-55.

BÜYÜKKOLANCI M., *Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı 2007 Yılı Kazıları, Kazı Sonuçları Toplantısı*, 30.4, 219-232, (2009).

BÜYÜKKOLANCI M., *2008 Yılı Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazı ve Onarım Çalışmaları, Kazı Sonuçları Toplantısı*, 31.3, 131-144, (2010a).

BÜYÜKKOLANCI M., *Ayasuluk'ta Yeni Bulunan Kale Köşk ve Hamamı*, XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, 14-26 Ekim 2009, Zero Prodüksiyon, İstanbul, (2010b), Pp. 143-154.

BÜYÜKKOLANCI M., *2009 Yılı Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazı ve Onarım Çalışmaları, Kazı Sonuçları Toplantısı*, 32.2, 83-95, (2011).

BÜYÜKKOLANCI M., *2010 Yılı Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazı ve Onarım Çalışmaları, Kazı Sonuçları Toplantısı*, 33.2, 565-585, (2012).

BÜYÜKKOLANCI M., Byzantine Wall Paintings in Ephesos in the Context of its Time, Wall Paintings in Ephesos from the Hellenistic to the Byzantine Period, Eds: Zimman N., ve Ladstätter S., Ege Yayınları, İstanbul, (2011), 197-210.

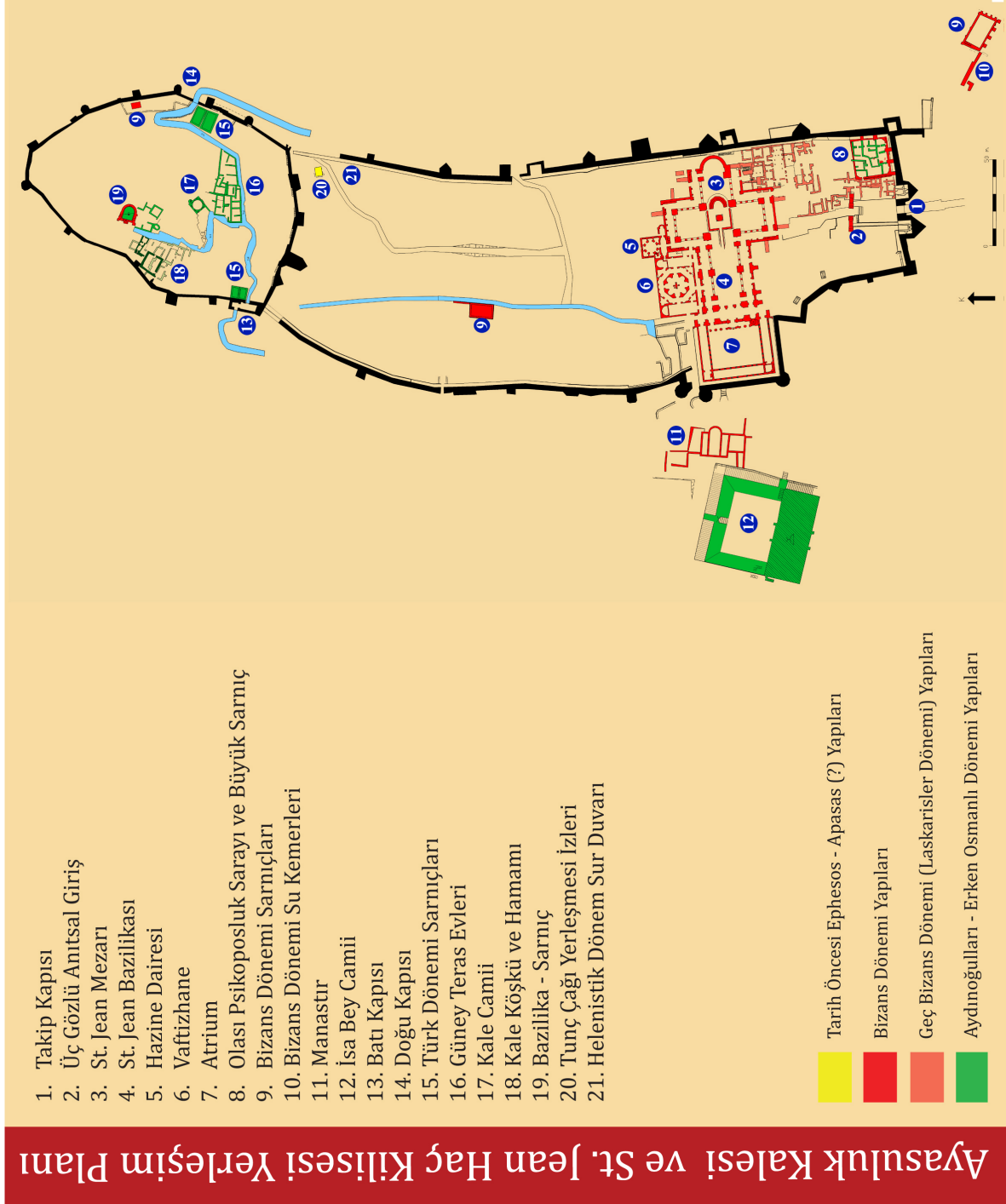
BÜYÜKKOLANCI M., 2010 Yılı Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazı ve Onarım Çalışmaları, Kazı Sonuçları Toplantısı, 33.2, 565-585, (2012a).

BÜYÜKKOLANCI M., Ayasuluk – Kale Köşkü, Aktüel Arkeoloji, 26, 120-121 (2012b).

BÜYÜKKOLANCI M., Selçuk Ayasuluk Kalesi ve St. Jean Kilisesi 2010 – 2011 Yılları Kazı ve Onarım Çalışmaları, Uluslararası Katılımlı 15. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, 19-21 Ekim 2011, Vol: 1, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir, (2012c), Pp. 169-178.

ZIMMERMAN N., Ladstätter S., Wall Paintings in Ephesos from the Hellenistic to the Byzantine Period, Ege Yayınları, İstanbul, (2011).

RESİMLER

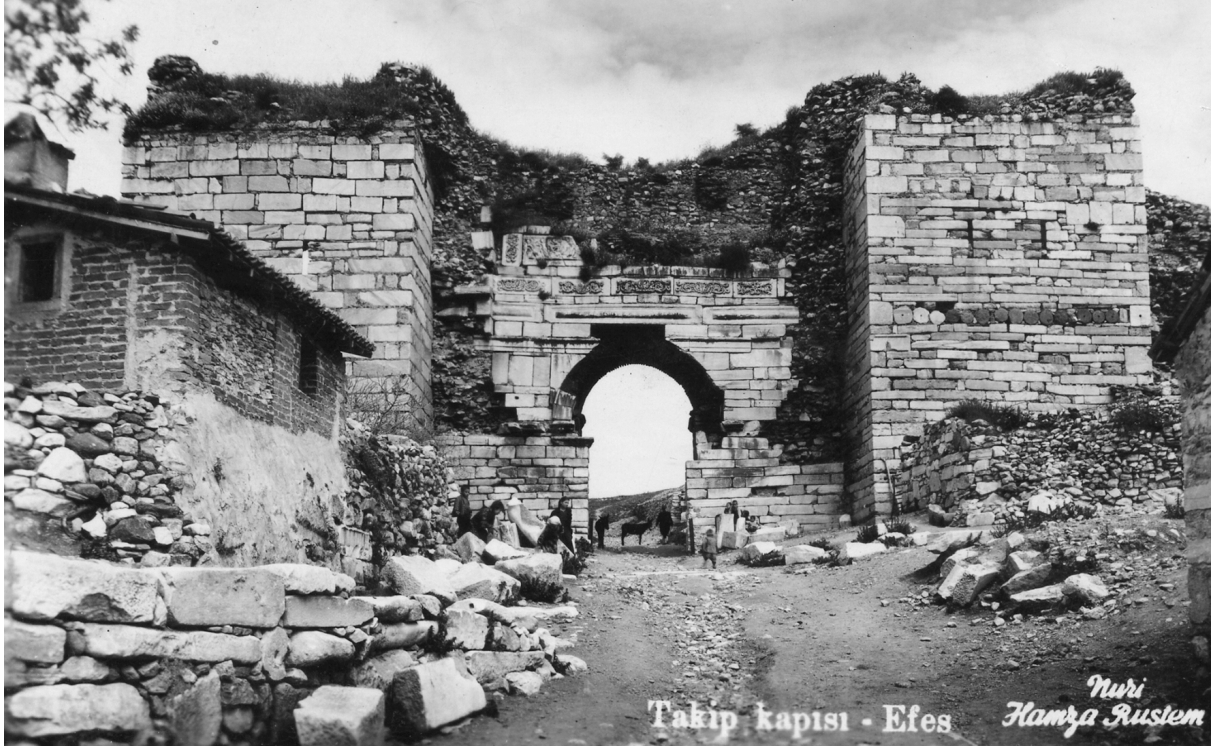
Resim 1: Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Kilisesi Yerleşim Planı

Resim 2: Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Kilisesi Hava Fotoğrafi

Resim 3: St. Jean Kilisesi Hava Fotoğrafi

Resim 4: Takip Kapısı, 1950lerden bir görünüm

Resim 5: Takip Kapısı Genel (2012)

Resim 6: Takip Kapısı, güneydoğudan (2012)

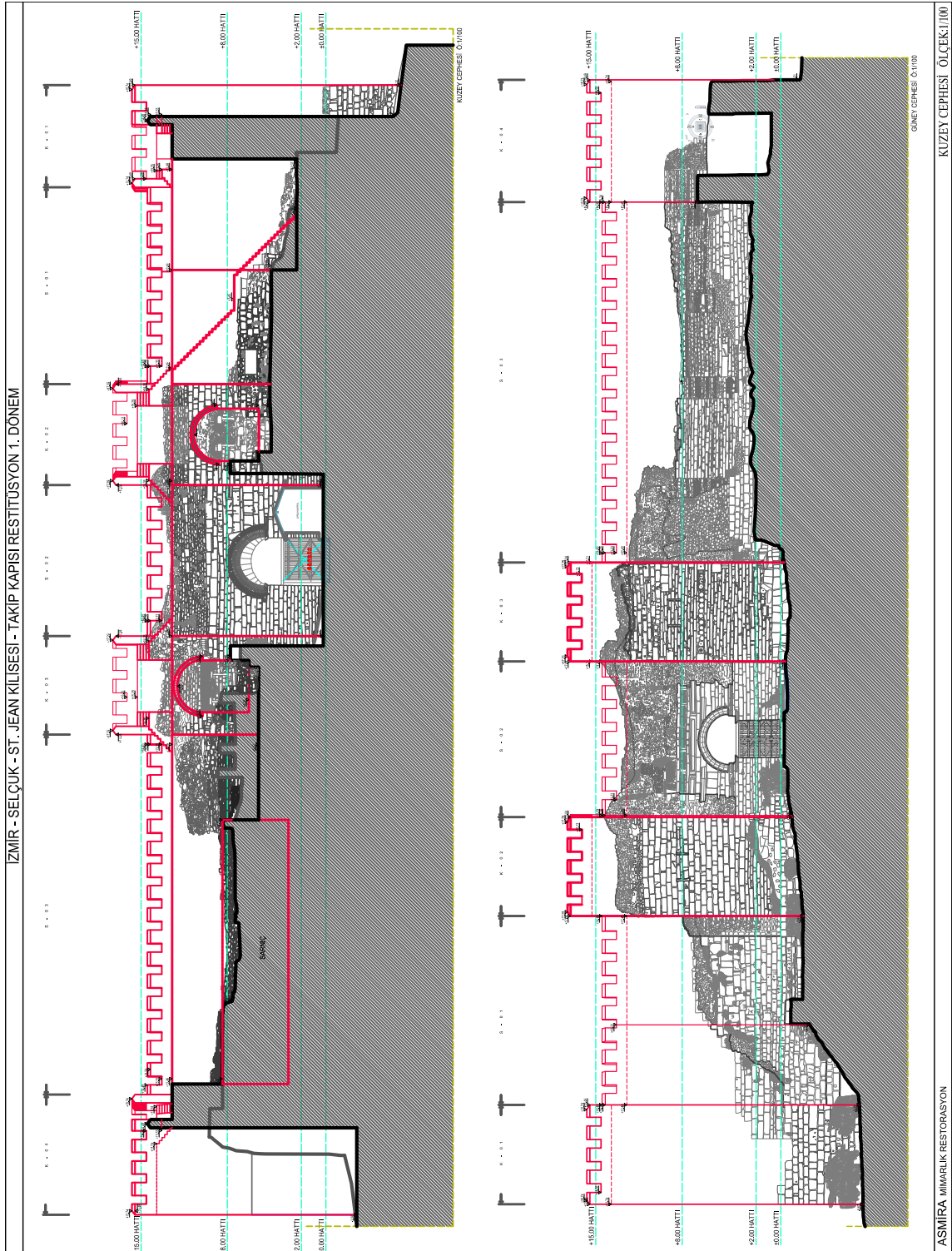
Resim 7: Takip Kapısı, Batı Kule (2012)

Resim 8: Takip Kapısı, Kuzey Cephe (2012)

Resim 9: Takip Kapısı, İç Görünüm (2012)

Resim 10: Takip Kapısı, Kuzey ve Güney Cephesi Restitüsyonları, 1. Dönem

Resim 11: Takip Kapısı, Kuzey ve Güney Cephesi Restitüsyonları, 2. Dönem

Resim 12: Takip Kapısı, Farklı kodlardaki Restitüsyonlar, 1. Dönem

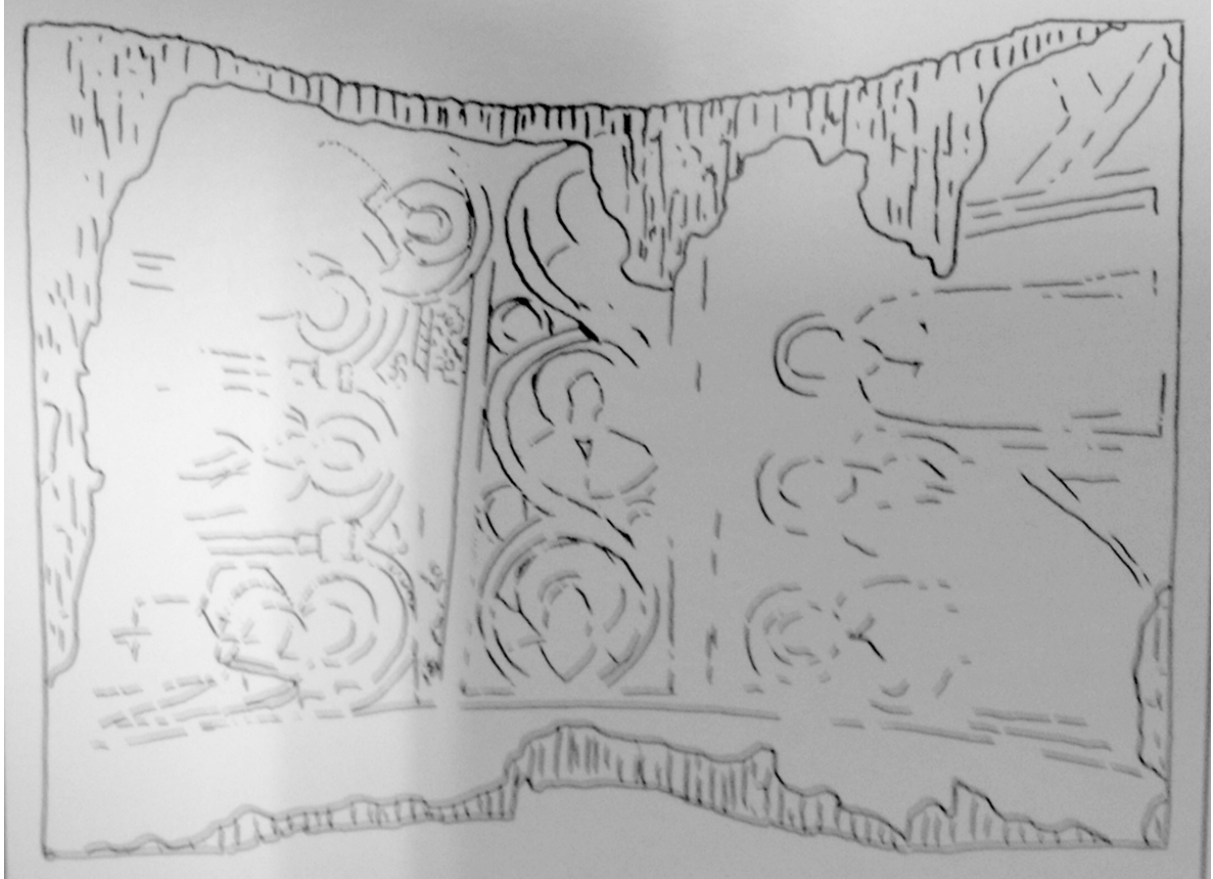
Resim 13: Takip Kapısı, Farklı kodlardaki Restitüsyonlar, 2. Dönem

Resim 14: St. Jean Kilisesi Şapeli'nde yer alan freskler

Resim 15: Takip Kapısı Giriş Kemerindeki freskler bugünkü görünümü

Resim 16: Takip Kapısı Giriş Kemerdeki fresklerin olası çizimi

Resim 17: Takip Kapısı içine fresklerin temizliği için kurulan iskele (2012)

Resim 18: Takip Kapısı içine fresklerin temizliği için kurulan iskele (2012)

Resim 19: Takip Kapısı içine fresklerin temizliği için kurulan iskele (2012)